

FERRAN GARCIA SEVILLA
EL QUART TEXT PER A UNA EXPO AL MACBA
Febrer 2012

Benvolgut director del Macba,

a la nostra última reunió et vaig preguntar si podia agafar les regnes, el full de ruta que no la realització material, d'aquesta expo i passar una mica de la figura del curador protocol·lari o d'ofici, tal i com es perfila avui en dia, perquè no penso que estigui malalt i perquè el trobava innecessaris en aquesta ocasió, i em vares dir que endavant. També et vaig comentar que al convidar-me a fer aquesta mostra, fa ja tres llargs i esgotadors anys, havies obert dues capsas: una la de la il·lusió i una altra la dels trons. Amb la primera em referia a que tota aquesta etapa havia sigut "oblidada" durant algunes dècades a un racó del meu estudi (amb diverses inundacions incloses i pèrdua important d'originals i negatius). I això no perquè reneguéss d'ella, sinó perquè no havia tingut propostes de mostrar-la amb les que estigués d'acord, perquè continuo pensant que té el seu interès més enllà de la revisió nostàlgica i historiogràfica. Un arxiu, tot sigui dit de pas, perfectament organitzat que no necessitava, ni necessita, cap altre treball addicional. Amb la capsa dels trons em referia a que els continguts dels treballs encara, per desgràcia nostra, estaven vigents perquè l'anomenada "Transición española" no va se tal, sinó més del mateix dels últims 300 anys amb diferents formes que es redueixen a un concepte: colonialisme. Canviar-ho tot perquè continués en el fons tot pràcticament igual, malgrat que moltes coses han canviat.

També vàrem parlar de què el Macba tenia vocació de lloc de producció de pensament i que tenia, entre d'altres coses, la política de rescatar artistes i treballs sepultats pel temps, tan catalans com de la resta del món, per tal d'oposar un contrapoder al discurs hegemònic dominant, com està de moda dir. Alguns d'ells, per cert, presentats per tu mateix als catàlegs. El mateix PEI (Programa d'Estudis Independents) i en la vostra revista Índex publiquen textos i doneu recolzament i visibilitat a processos artístics i de pensament dins d'una línia de descolonització, d'emancipació, tan individual com col·lectiva (països àrabs, de l'est post-soviètic, llatinoamericans, etc.), des d'un ampli ventall de punts de vista. I a mi això em sembla fantàstic, ultrapassant les insulses, vaporoses, solipistes, esotèriques, malaltisses i paranoiques postmodernitats. Ara bé, degut a la situació actual de l'estat espanyol, penso que aquesta línia és tan actual i urgent com després de la mort de Franco: ofec fiscal, decapitació bancària, control agònic aeroportuari i comunicacions, espoli fiscal crònic, anticatalanisme rupestre i xenòfob, tribunal constitucional troglodita,

revisionismes històrics tòxics, genocidi lingüístic, centralisme rampant, negació antidemocràtica de la voluntat popular expressada a l'Estatut elevada a l'infinit, etc, etc. La dictadura franquista ha estat substituïda en democràcia per les majories espanyoles, tant de dretes com d'esquerres o ambdues alhora, en aquest punt convergents: el nacionalisme modern espanyol és l'autèntica ombra de Franco, malgrat que ve de molt abans. O dit d'una altra manera, Franco és el destil·lat del nacionalisme espanyol, un ristretto letal. Ja ho deia l'ínclit Quevedo d'una forma clara: catalanes, ladrones de tres manos!

Penso que ara tenim, tens com a director i tinc com a artista, l'oportunitat de posar en pràctica moltes de les idees i línies de pensament que teniu obertes, i a mi això em posa com una moto, perquè és un tema que mai he oblidat, ni en els blasmats vuitanta. Quan els artistes d'altres països lluiten per la conquesta de drets individuals i col·lectius, el Macba recull i exposa els seus treballs, i fa seminaris, i debats, cosa que em sembla magnífica. Així com també exposa treballs que no van en aquesta direcció diguem-ne de resistència, o independents que ve a ésser el mateix. I a partir d'això he pensat: perquè no fem el mateix des d'aquí i ara? A sobre, els treballs que s'exposaran molts van en aquesta direcció. Perquè ells sí i nosaltres no? Proposta que des d'un punt de vista democràtic és irrefutable. Es possible que les coses que passen a 3.000 km de distància ens facin internacionals i oberts, i les del carrer del costat nostre poden fer tremolar la cadira sobre la que seiem? A més a més, hi ha gestos i accions que ens ajuden a que les nostres vides siguin millors, i que fan no sentir vergonya ni davant de nosaltres mateixos ni dels altres, és la virtut dels grecs clàssics: anàlisi, autocrítica, voluntat, emoció, homeòstasi: areté per resumir.

Catalunya ha iniciat un procés irreversible cap al seu alliberament nacional, més des de les seves bases populars i civils (Assemblea Nacional Catalana, de la que vaig fer el logotip i un cartell) que des del Parlament. Ja veurem si l'actual govern és capaç de donar el salt definitiu, com Washington ho va fer, i tallar amb la metròpoli, o si se contenta amb un nou i millor finançament i anar trampejant amb els altres temes. Resumeixo molt, ho sé. La declaració unilateral d'independència, o la proclamació d'un estat propi, ha d'estar ben planejat, nacionalment i internacionalment parlant. La resposta dels espanyols serà terrible donat que entre ells els liberals i el federalistes es poden comptar amb els dits del Capità Garfi. En el meu cas concret, el motor que em mou no són els greuges acumulats, que també, sinó la voluntat, la simple voluntat radical democràtica, una espècie de voluntat nietzscheana.

Et proposo que el Macba s'afegeixi a aquesta onada (de moment encara no és un tsunami arrasador) des del punt de vista de la cultura i de l'art en concret. Al llarg de la història molts d'artistes, pensadors, agents culturals i institucions s'han afegit als processos alliberadors de canvis històrics, i no cal que els anomeni perquè els coneixes abastament. Tenim l'oportunitat històrica d'ésser subjectes actius, d'empènyer, aquest procés descolonitzador, com tant d'altres nacions ho han fet abans que Catalunya. Acabar amb la dependència en tots els sentits. Ja el catàleg de l'expo en català/anglès, no ho oblidó, és un primer pas en aquest sentit sobirà. Tard o d'hora hi haurà un xoc de trens, com s'acostuma a dir, entre Catalunya i Espanya, entre legitimitat i legalitat, i ens haurem de situar en un costat o a l'altre, si és que encara no hi estem de definits. Intentar nedar entre dues aigües ens posaria al costat de la metròpoli des d'un punt de vista cultural i polític. A Espanya no hi ha ni federalistes, ni confederalistes, ni liberals (vegis el resultat del Pla Ibarretxe 2004 i de l'Estatut Català 2010) i Europa es una "unió" d'estats de moment aïllats, no de pobles o comunitats federats o confederats (com els EUA i Suïssa). Per a Brussel·les serà una veritable prova de foc democràtica. No comptem més que amb la nostra força democràtica per defensar-nos de les agressions que ens esperen. Pot ésser com a l'escena de Chaplin a Temps Moderns en la que ell mateix passa entre els engranatges de rodes dentades gegants. Y la llei moltes vegades és injusta, com per exemple la Constitución Española, que a l'article vuitè diu, entre d'altres perles, que la unitat del territori està garantida per l'exèrcit, com qualsevol altra constitució d'origen colpista. No cal confondre llei amb justícia, ni estat de dret amb democràcia, com normalment fan la majoria d'espanyols d'una forma interessada, o per ignorància que és pitjor. Per a Espanya més que una colònia som un pet, un oxímoron. És impossible, és inconcebible, no voler ser espanyol, pensen. Gandhi: primer t'ignoren, després et combaten, enacabat guanyes.

Si no pensem en el futur ens ho faran els altres o no en tindrem, no sé que és pitjor. Desconec el teu grau d'implicació amb tot això que estic dient, ni si estàs o no d'acord amb un plantejament tan esquemàtic, a grans trets. No importa d'on venim, sinó on anem. Tampoc sé el temps que estaràs a Barcelona, donat que la teva professió et porta avui ací i demà allà. No ens coneixem gaire tu i jo, però les nostres relacions sempre han sigut transparents i sinceres, almenys així ho crec. Com a director del Museu d'Art Contemporani de Barcelona et demano el següent: perquè no substituïm el quart text del catàleg per un text d'altri que parli del paper de la cultura, de l'art i d'un museu en concret en aquest camí descolonitzador? Situar-se ja en un escenari postcolonial, emancipat i sobirà. Què et sembla? Mirar les coses amb una mica de calma, distància i futur, sense el vertigen que ens imposen els canvis cada vegada més a prop de la velocitat de la

llum. Ni sense el gremialisme i protocols fixos, ni mirada curta, ni la inèrcia dels treballadors d'un museu amb els que he d'enfrontar-me dia a dia, a dia d'avui, pels quals l'activitat artística sembla poca cosa més que un tràmit mecànic, burocràtic o administratiu, mai un sistema independent de coneixement, i per tant arriscat, com una forma més d'experiència possible.

Com ja hem parlat, el catàleg de l'expo consta de dos volums: un dedicat als textos i un altre dedicat a les obres. Sempre que he pogut, he fet els meus llibres sense introduccions, pel tal d'evitar l'ensinistrament previ a la visió directa de les obres. En aquesta ocasió he pensat que incloure textos de "professionals" de l'art no era adient, per les característiques del treball exposat, i perquè presumiblement incidirien sobre l'aspecte historiogràfic, biogràfic i poètic, com de costum, sempre al voltant de la figura de l'artista. En aquesta ocasió volia obrir la informació que va enganxada a l'art, com una sangonera, a d'altres disciplines científiques, per tal d'oferir nous horitzons de coneixement al món tancat i endogàmic en que sovint l'art es troba segrestat. Be water my friend...!

El volum de textos, com ja saps, està format per quatre escrits. El primer institucional, de presentació, fet per tu mateix. El segon contempla la creació des del punt de vista de la mecànica quàntica. El tercer, des de l'etologia, és una aproximació a entendre perquè pensem el que pensem. I un quart i últim que era una entrevista a mi mateix. Jo el que et proposo és substituir aquest últim text per un altre que parli del paper d'un museu de pensament i art contemporanis en un procés descolonitzador, compartit socialment en major o menor mesura. Vet ací les conseqüències d'obrir la capsula dels trons!!! Em trobo amb un grau d'implicació i amb uns sentiments similars als que van originar les coses que exposarem!!!, exposarem??? La meua entrevista es supèrflua davant la quantitat d'obres que estaran exposades, molt d'elles ben explícites, per cert, i algunes d'altres que donarien peu a que els espanyols intentessin aplicar-nos les seves lleis. Supèrflua també perquè el catàleg relata i orienta el sentit de les obres amb textos personals de l'època, així com actuals de la forma més neutra possible, si és que la neutralitat existeix. Supèrflua perquè a més a més hi ha la llarga entrevista que em va fer Radio Macba (no macuto). Supèrflua perquè tinc pensat fer un facsímil, pel meu compte, del llibre "1972" que vaig escriure aquell any. Supèrflua perquè voldria publicar tots els meus textos d'aleshores, que són molts i específics, però això ja és un altre projecte pendent. Supèrflua, finalment, perquè repetiria les mateixes idees que a les converses a les sales del museu que m'agradaria fer davant les mateixes obres, converses directes entre autor i públic interessat, sense intermediaris. I supèrflua, afirmo, perquè estic cansat ja d'explicar massa el

meu treball a tort i a dret, no m'agrada la cultura digerida, ni dirigida. Qui vulgui entendre que ho treballi!!!

Havia pensat, què et sembla ?, que aquest quart text el podria fer, si volgués i pogués, en Ferran Mascarell, amb el que tinc bona sintonia en aquest sentit, o en Joan Manuel Tresserras, o la Patrícia Gabancho, o en Vicenç Villatoro, tots ells implicats, pel nombrosos articles i llibres que he llegit d'ells, implicats en aquesta mateixa idea, ço és, la relació entre cultura, nació i alliberament. I no estic ni molt menys parlant de la utilització política de la cultura, d'una(s) cultura(s) per part de l'estat. Si aquestes persones que proposo no et semblen bé, el que decidim. Què en penses? Amb aquest canvi, l'expo agafa més volada, i s'aparta encara més dels gastats models heretats de textos convencionals i que quasi ningú llegeix. D'aquesta manera l'expo passa del personal al col·lectiu, i deixa d'ésser una revisió historicista més o menys nostàlgica, un vintage a l'ús, o un flashback recurrent, per convertir-se en una mostra d'ací i ara amb radicalitat democràtica, i amb una voluntat de valor i exemplaritat universals, terràquies. Et recordo la frase d'Agustí d'Hipona que tant t'agrada: no hi ha passat, ni present, ni futur, sinó present-passat, present-present i present-futur. Que en el fons és el que diuen els físics quàntics, i el Buda, i els presocràtics, i... , the answer my friend is blowing in the wind and in our will too!

POSTEXT: ALGUNES DE LES IDEES QUE PODRIA RECOLLIR EL QUART TEXT

L'economia neoliberal de mercat de les societats liberals tendeix a construir un pensament de mercat i un subjecte de mercat com a model únic, excloent d'altres tipus de pensament. Amb la mundialització, i el mite del cosmopolitisme cultural, amb els seus esperpèntics "ciutadans del món", vivim una cultura universal o és una il·lusió imposada pels imperis dels mercats, econòmics i culturals, com s'anomenen ara? Són les cases de subhastes internacionals, i els taurons-dealers globals i les grans exposicions de masses i populistes, ambdues cares de la mateixa moneda, més o menys evidents, la visualització del poders dels estats, lobbys de pressió i grans dealers amb la relació preu-obra d'art? És aquesta relació automàtica o té una estratègia imperceptible? És tot el mateix espectacle? Seria interessant recuperar el contextualisme cultural com antídoto al universalisme neoliberal i/o cosmopolitisme cultural? Ens aproximaria això més a una cultura interdisciplinària, plural i planetària que ens proporcionés més llibertat i felicitat, com a diferents grups humans, un major bé comú, tal com volia Epicur?

Amb la globalització, i amb l'ajuda dels estats, els grans centres culturals (art, literatura, cinema, música, etc) tendeixen a acumular més i més poder la qual cosa té com a resultat una gegantina cultura mediàtica de masses, evidentment igualada per baix. Les propostes culturals complexes requereixen un(s) públic(s) amb educació complexa a molts diferents nivells, no necessàriament indicacions de guies amb explicacions acadèmiques o elementals. Ajuda aquest sistema a dissoldre la frontera que hi ha entre públic i obres d'art, o encara la fa més alta? Amb la mundialització, es comporten els museus com a multinacionals amb els seus economistes, directius, comercials i tècnics, sense tenir en compte l'especificitat del fet anomenat artístic?

La ideologia megamundialista dels agents culturals, almenys en el camp de l'art i les expos de compravenda itinerants, no té en compte generalment els substrats culturals i/o històrics dels exemples, obres, que interacciona. Aquesta ideologia ofereix així un paquet "cultural" neutre, formal, arbitrari, reductiu, desactivat, maquillat, per a ésser consumit com un "prêt-à-porter" apte per a tots el públics. Hi ha lloc per a centres amb d'altres prioritats a curt, mitjà i llarg termini? Què podem fer davant dels atacs uniformadors de mundialitis galopant? La ideologia globalista cultural dóna la sensació de tenir una mirada molt àmplia pel terreny que cobreix, però és cert això? O és només una sensació, un miratge, perquè estem seguts sobre un punts que considerem fermes i no ho son, i menys ara? I aquesta suposada mirada ampla, no recorre sempre els mateixos camins ideològics i profits d'uns determinats grups de poder?

L'acumulació de poder aixafa la diferència? Tots pensem que quant més repartits estiguin els centres de poder més democràcia hi ha, però pocs s'esforcen en fer-ho possible, enfrontant-se als interessos i pressions d'amics, grups mediàtics, etc. És la visibilitat de pràctiques perifèriques al mainstream dominant un arma potent, necessària i obligatòria, que deuriem utilitzar tots aquells centres amb vocació cultural renovada?

Quan donem diferents respostes als mateixos problemes és evolució, reformisme si es vol, però quan canviem les preguntes és revolució. Enmig d'aquest maremànum globalista tan desregularitzat, ple d'interessos personals, ideològics i de clans, tenen por els museus de canviar l'orientació i replantejar-ne la seva activitat? Tenen mandra de reformar les seves grans estructures de gestió per tal de donar espai a una pluralitat real, coneguda, desconeguda, reconeguda? Tenen aquests centres cada vegada més un lideratge tecnocràtic i menys polític, cultural i ideològic, de servei a les persones i grups als quals es dirigeixen? Es fixen els directius en el

funcionament d'altres centres internacionals i copien les formes, sense potser adonar-se que no són directament aplicables al nostre entorn, per història, cultura, futur...? És justament aquest plantejament tecnocràtic el que impedeix la seva renovació? És el discurs tècnic, inclòs l'econòmic, el resultat d'una manca d'idees o d'una impossibilitat per realitzar-les? Però per saber això, hem de saber exactament amb qui tractem, amb quin programa i en quina direcció, sinó tot es redueix a donar voltes i voltes.

Les estructures grans, del tipus que sigui, tendeixen a suprimir el risc i la creativitat, i es fan més burocràtiques i conservadores. En el cas dels museus o kunsthallen, la mida dificulta molt la velocitat gestora i la flexibilitat dels projectes, la seva oportunitat. Hi ha tant d'interessos en joc que el resultat no és el camí més curt entre el pensament de l'artista o curator, segons els casos, sinó que s'imposa allò que menys molesta a més persones. És a dir, terreny de ningú, aigualit, descafeïnat. I no oblidem que tot centre cultural és, en última instància, un centre polític amb una projecció més o menys gran, segons el seu grau d'influència.

Per què els equipaments culturals de referència són cada vegada més grans i poderosos, intentant controlar i/o ofegar els més petits i independents? Porten la mateixa política d'expansió i domini que els bancs o les multinacionals? Tendeix això a una uniformitat del pensament i elimina la diferència, de la mateixa manera que la producció industrial agrícola elimina la diversitat de varietats conegudes en benefici d'unes poques més rendibles? Tendeix la magnitud dels centres cap a un monopoli cultural? Grossària i poder, no és això un cocktail explosiu que pot dur al pensament únic? I què passa amb el tràfic d'influències i clientelisme que generen totes les concentracions de poder? I què passa amb l'aparició inevitable de grups d'amics i enemics? És positiu això, és inclusiu, és ètic, sobre tot quan aquests centres es mantenen generalment amb diner públic? Què en fem de la meritocràcia, la transparència, el bé públic, per citar alguns valors que semblen haver desaparegut?

L'obsessió pel control per part dels gestors culturals, que veiem arreu, es manifesta sobretot en els procediments i regles que imperen als centres. Això és molt curiós perquè són centres que tracten amb una matèria prima que difícilment es caracteritza per la submissió a les normes, l'art. Estan matant o marginant cert art aquestes normes rígides? Són amics de l'art els grans museus dels nostres dies, o comencen a ser el seu enemic quan hi ha un control desmesurat, subjectiu i ideològic, per tal de autoprotegir-se? Poden perdre aquests centres la credibilitat si el públic percep que hi ha tongo?

La transhumància i el nomadisme dels alts càrrecs museístics, a nivell global, glocal, té a veure amb la banalització de continguts, fins i tot arribant a un cert populisme artístic? És aquesta geoestratègia sostenible ad infinitum? Veurem ben aviat una recol·locació de la cultura des d'uns altres paràmetres i orientacions? Veurem també el final del sentiment patrimonial de la cultura, a nivell subjectiu, intersubjectiu, nacional o internacional, com a eina de control i com a propietat privada?

És el concepte de “múltiples minories”, a les que teòricament tendeix a dirigir-se un museu contemporani, un concepte multicultural, contrari a la pluralitat? I per què va sempre en el mateix sentit, no és sospitós això? Qui i què és la gent, múltiples unitats inconnexes i aïllades, o els nostres veïns, siguin d'on siguin, amb els quals interactuem i intercanviem paraules? Més encara, a part de color de pell, pensament, llengua, ètnia, coneixements, etc, som nosaltres mateixos els altres? “Je est un autre” es queda curt?

He sentit dir que és bo dir el que es pensa, però que és millor pensar el que es diu. Lluitar contra el discurs hegemònic heretat i dominador duu, de vegades i paradoxalment, a imposar un altre discurs hegemònic: el contra hegemònic, a la forma dels formatgets la vache qui rie, en una diabòlica acció-reacció: té això i té això altre ara! Aquest mecanisme no sembla en principi tan dogmàtic com l'anterior, però no serà que en realitat va en direcció contrària a la pluralitat, però pluralitat no entesa com ho fa el multiculturalisme cultural, sinó més aviat en termes de interculturalisme? Ni tampoc a la manera de l'anomenat relativisme cultural, tan comú als nostres dies, perquè darrera d'aquestes possibilitats sempre s'amaga una determinada concepció política. O simplement tot es redueix a un problema d'escoles i modes que pugnen entre elles utilitzant l'art pels seus interessos ideològics i materials?

Hem burocratitzat nosaltres mateixos la cultura, amb intermediaris per tot arreu, perquè ens dona por que es desbordi? Amb tanta gent controlant es perd la finalitat primera de la cultura que és cohesionar relacions i aspiracions per un viure millor? Estem atrapats entre les presons burocràtiques i intel·lectuals dels centres culturals i les conveniències del mercat o personals? No haurien de reflexionar els centres públics sobre això i convertir-se en alternativa, i deixar de ser una peça més de la indústria cultural de l'entreteniment i del consum?

Partint del principi que no hi ha cultura “pura”, i menys ara en un món connectat en xarxa, a què anomenen cultura, cultures per ésser més precisos? La cultura no es transmet d'una forma neutra, sinó de la mà d'una llengua, d'una història, d'una ideologia, d'una societat, d'uns exemples

concrets..., tant en singular com en plural. Quina importància tenen aquets vehicles, cabdal o menor? O són aquests sistemes de transmissió els veritables límits d'una cultura, cultures? Per què serveixen les programacions culturals si no tenen en compte la població concreta a que es dirigeixen, per molt específiques, plurals i diverses que siguin les audiències? Existeixen trets específics de la cultura catalana, a part de la llengua, respecte a d'altres cultures properes i llunyanes? És la cultura, l'art, quelcom arrelat, produït, a un territori o és universal com tantes vegades hem sentit? Si els humans som cultura(s) bàsicament, significa això que la nostra cultura estableix els límits de la nostra llibertat i comprensió del món? Una pintura de Rembrandt pot ésser "vista" a Bamako, per dir-ho pel bec gros? O és l'avisament d'un OVNI, com per nosaltres és un exorcisme fet amb plomes i aigua per curar una malaltia?

Són aquests trets culturals identificables i es poden utilitzar a voluntat com si es tractés d'una espècie quan cuinem? Quines són les categories de trets que hauríem de tenir en compte, per exemple, en el nostre entorn: trets catalans tòpics de seny i rauxa, mediterranis, espanyols, provençals, sud-europeus, orientals pròxims i llunyans, barrocs, renaixentistes, clàssics, minimalistes, emocionals, racionals, subjectius, col·lectius, nord-americans, xinesos, magribins, africans, colonials, postimperialistes, voluntat de futur, conservadors, progressistes, moderns, premoderns, postmoderns, postpostmoderns, prepostmoderns, etc., etc.? Tots alhora o restringint tot a uns pocs, al gust? Són els trets culturals que una persona porta al cap la seva cultura, els límits de la seva comprensió del món? Un procés de descolonització implica treure's de sobre alguns d'aquests trets que actuen a l'ombra? Quins trets culturals profunds espanyols, i d'altres, té la cultura catalana després d'ésser colònia durant 300 anys i que són invisibles degut a que ja els considerem com a propis: la burocràcia potser, el reconeixement de la jerarquia, tradicions i sistemes de valors aliens, sensació de propietat del càrrec que tenim (l'anomenat mediterraneisme administratiu), sentiment de por i menysteniment, etc?

És pot considerar un altre intent de genocidi cultural quan l'estat espanyol fa exposicions fora de les seves fronteres i no distingeix les diferents nacionalitats dels artistes, segregant-los la identitat, i en contra dels Drets Humans (article 15)? Són els museus catalans també part d'aquesta mentalitat colonial fent el mateix, possiblement amb l'ajut de molts dels mateixos catalans implicats? Per què es respecta el gènere i l'ètnia, de vegades com a tret identitari únic, i no la nacionalitat, la voluntat d'ésser? Per què tot sovint els museus espanyols només respecten la seva nacionalitat i identitat excolònia? Fan el mateix els museus ubicats a Catalunya sense adonar-se'n amb una mentalitat autonomista?

Un museu democràtic, arrelat a un territori, hauria de seguir la inèrcia majoritària, sense oblidar les minoritàries, dels habitants d'aquest territori, fent-lo interactuar amb el món, ampliant-lo, projectant-lo? Hauria d'establir relacions inèdites entre el local i el global, sense caure en paranys multiculturals, però sí interculturals? Hauria d'abandonar les pràctiques d'èpoques passades de la mundialització per la mundialització, com ideologia, perquè és un estil més, l'hegemònic avui? I sobretot perquè dóna resultats intercanviables, una espècie de nou populisme del tot per al poble però sense el poble? I no estic parlant de localismes, sinó de repensar estils i idees dites internacionals. Aquestes no són més que una nova forma retòrica i, a més a més, retòrica occidental, el resultat d'un cert pensament colonialista intel·lectual i econòmic. I moltes vegades, moltíssimes, la connivència entre curadors i galeries d'art. Aquest suposat estil internacional, practicat per alguns museus, i alguns directors i curadors, no contempla les diferències existents, les quals generen noves visions i pràctiques, que poden posar en crisi el sistema actual de l'art, si més no, visualitzant el que s'intenta amagar.

No són les lleis, la llengua i la cultura el primer que imposen els imperis, des d'un punt de vista polític i econòmic? No és la cultura un instrument de primera magnitud en aquest procés colonitzador, fins a fer-la sentir com a pròpia?

Són les unitats culturals, els anomenats memes o culturgen, els mateixos a totes les cultures o són específics? Aquestes unitats culturals, imposades des de la infantesa, ens condicionen la nostra vida, siguis artista, curador o director de museu, o simple mortal? Els diferents comportaments culturals que componen la cultura que ens envolta no estan lliures de conflictes de tot tipus. El conflicte d'aquestes unitats culturals, com es resol? És possible "entendre" aquestes unitats culturals de cultures molt allunyades de la nostra, o és una il·lusió? I si l'altre ens està parlant en clau nostra i no ens n'adonem, perquè l'altre és un negret bo i convers, tal com passa tan freqüentment amb l'hegemònica i depredadora cultura occidental?

És l'anomenada "cultura sense fronteres" un mite adolescent imposat i alimentat des de certs poders, polítics i/o econòmics? És la cultura propaganda, explícita o no, com hem vist tantes vegades? Són els museus també els agents i els ponts d'aquesta cadena de mites culturals? O pel contrari, hauríem d'utilitzar la cultura en determinats moments històrics fundacionals, com per exemple ara, per posar de relleu la problemàtica d'una comunitat, del tipus que sigui? O també per internacionalitzar-la, o com a forma de cohesió social, o com a resistència pura i dura i sense

complexos davant de forces dominadores? Seria això una utilització nefasta de la cultura emprada per altre fi que no sigui ella mateixa? Però quina és aquesta finalitat pròpia: la felicitat, potser, la identitat, la cohesió, l'adaptació al món, la supervivència...?

És el món de l'art, en alguns casos i tal com llegim al mitjans de comunicació especialitzats, un ghetto tancat que s'autoalimenta en un cercle viciós, no virtuós, sempre amb els mateixos agents, directors, curadors, funcionaris i comentaristes artístics? Per cert, molts d'aquests últims sense contrastació de les seves opinions i teories, agafant només allò que els interessa i oblidant els fets que els contradirien, sense més vàlua que les expressions esotèriques d'una bruixa, un psicoanalista amb perruca, un fonamentalista religiós, un goterós postmodern, un pseudopoeta waltdisneyà o un bricoleur rampant del cut and paste forever. I les excepcions, tenen possibilitat d'èxit en un medi tan prefixat i amb poca voluntat de canvi? I els agents culturals i durant un temps, com experiència, haurien de desprendre's d'aquesta pretesa superioritat moral? Haurien de deixar de banda el sentir-se objectes de desig, per ésser la porta a la visibilitat, i deixar de considerar-se intermediaris imprescindibles? O haurien de viure l'experiència d'ésser els assistents dels artistes, o millor, devenir artistes ells mateixos, a veure com els hi anava amb només idees i sense el poder del càrrec? I què tal si visquessin la seva pròpia vida sense vampiritzar la dels altres?

Quin és, o quin ha d'ésser, el nivell d'implicació d'un museu d'art contemporani amb el territori en el qual es situa, amb la comunitat a la que s'adreça, amb el poble que el subvenciona, total o parcialment, i amb les seves expectatives, esperances i futur polític i cultural? Es limita només a programar algun artista indígena cada temporada com a gest simbòlic de cara a la galeria o el que mola és tenir la sensació de disposar del món als teus peus com si l'observessis des de Mart? La finalitat dels museus d'art contemporani és l'art que fan els artistes contemporanis i la seva projecció cap els altres, així en general, i amb tots els riscos que això comporta. Però si aquesta no és la prioritat, en què es converteixen els museus, en una menjadora potser? Quin ha d'ésser el grau d'interrelació amb el entorn perquè un museu d'art actual no sembli un cortijo, una mena de propietat privada que té obertes les portes per unes coses i tancades per unes altres? És aquesta una concepció burocràtica típica espanyola, i de tota la Mediterrània per cert, instal·lada a les institucions catalanes, per posar un exemple? És aquesta concepció la que fa que rebutgem o censurem el contextualisme d'un equipament cultural, el lloc i el temps concret en què se situa? No és la política, una determinada idea política, la que fa possible uns projectes i no uns altres?

Falta transparència als museus? Estan els museus d'art contemporani del nostre entorn europeu protegits per una derivada d'un pacte de silenci? Es publiquen periòdicament, perquè ho desconec, les llistes de les adquisicions, el preu i el criteri, més enllà del tòpic "està en la línia del museu i la seva col·lecció"? És possible que els assessors del comitès de compra siguin també altres persones no pertanyents als circuits d'autoajuda habituals, avui per tu i demà per mi?

No sé si serà possible algun dia que la programació d'un museu la facin també els usuaris i la comunitat a què es dirigeix sense la intervenció només dels savis i tècnics de torn, vinguts de tot arreu, que imposen tard o d'hora la seva visió del món i els seus interessos. Resultat: museus clònics per tot arreu, dietes i tapes a dojo. Són mecanismes encara per inventar? I una fórmula fifty-fifty? I els artistes (quin rotllo!!!, preguntes que vaig fer ja fa 40 anys)? No avaluen els treballs dels científics altres científics? Seria això un museu amb radicalitat democràtica?

Són els directors i els comissaris els que assenyalen la ruta, quan aquests mecanismes no existeixen, d'acord amb la voluntat o no dels artistes vius, encara vius, o són els administratius dels departaments, amb les seves pròpies dinàmiques internes, els que governen el destí? Són els concursos públics internacionals la millor manera o poden existir d'altres mecanismes paral·lels i complementaris per a un museu concret, una ciutat concreta, i un aquí i ara concrets? Són tots els gestors de museus, no tècnics, intercanviables sense matisos, com és habitual als nostres dies? I els càrrecs tècnics, tant econòmics com de departaments, són neutres en tot aquest joc d'interessos? No estaran també intentant influir o directament practicant polítiques interessades per no arriscar el lloc de feina, i per això no volen soroll ni risc? No és lamentable que els directors de museus hagin d'invertir gran part de seu temps en la part administrativa més que en la ideològica, amb totes les conseqüències que això comporta?

Quins són els mecanismes reals que fan que una persona accedeixi a la direcció d'un museu: el carisma, el programa, l'amiguisme, la política, la meritocràcia, l'escalafó, els concursos a mida, etc, tot o part alhora? Són els directors de museus i els curadors e tutti quanti, tal com lleigeixo de vegades, una nova casta que només interaccionen entre ells, utilitzant l'art i els artistes com a peces per als seus interessos particulars? Els directors i principals càrrecs responsables, a tot arreu i no els tècnics insisteixo, haurien d'ésser també votats i assessorats pels representants experts de la comunitat artística, a partir d'un programa o projecte presentat, a la forma

com ho fan els polítics anglesos porta a porta? És la museocràcia l'equivalent de la partitocràcia?

Moltes institucions museístiques, especialment les dedicades a l'art contemporani, semblen tancades en si mateixes, sense plasticitat, uniformitzadores, burocratitzades, a la defensiva dels artistes, paternalistes. Sembla que connectin poc amb la població, excepte alguns incondicionals, pocs. Els museus, han oblidat el públic, els públics? Pensen que estan davant o darrera del(s) públic(s), o al seu costat? Han d'ésser les direccions museístiques projectes personals només, personalistes, amb fòbies i filies? Oblidem que, en un món connectat en xarxa, l'intel·lectual ja no és un individu aïllat, sinó més aviat un col·lectiu? Arraconem de vegades la dimensió social d'un projecte cultural? És per això que aquesta forma de pensar rebutja el control polític d'un projecte social més ampli, com les multinacionals, per tal de no donar explicacions de les seves decisions? Aquesta política expositiva pensa que existeix un art universal, un top-ten mundial, aïllat dels contextos socials i límits polítics concrets? És això típic del pensament globalista neoliberal conservador? Poden haver-hi altres tipus de funcionament, amb les seves interdependències, amb d'altres centres culturals internacionals, per tal de trencar el discurs unívoc i repetitiu que veiem constantment? Així tot queda igual, l'organització tancada en si mateixa treballant a l'uníson per assegurar la seva pròpia supervivència. Tot pura evolució, Darwin estaria content i satisfet.

Segons sembla, els museus d'art contemporani pateixen ara grans crisis: econòmica, institucional, ideològica, i de valors. L'economia està ocupant el lloc de les directrius polítiques artístiques? És la manca de recursos l'excusa perfecta per no canviar de model? Qui té por o falta de voluntat sempre busca i troba excuses, ho veiem a diari allà on miris. Disposen els museus d'art contemporani de mecanismes equivalents als think-tanks pluridisciplinars per generar noves idees i estratègies històrico-culturals a llarg termini? Els faria sortir això de la bombolla en què es troben presoners? Qui valora el full de ruta d'un equipament d'art contemporani quan la crítica escrita, en general, és més aviat condescendent, cortesana, per por a quedar-se sense feina o pressionada pels poders mediàtics?

Són els equips en part els responsables d'aquestes crisis, perquè al provenir d'altres equipaments culturals arrossegueu les mateixes maneres de gestionar i rutines? Penso que seria bo que, algun dia, curadors i directors provinquin d'altres camps del saber, desenvolupant altres formes d'entendre els fenòmens artístics. Penso també que necessitem persones compromeses amb projectes de futur, amb tot el que això implica, i no gestors culturals informatitzats, que eviten el carrer perquè sempre hi ha la

possibilitat de trepitjar algun excrement. No s'haurien d'aprofitar aquestes crisis per tal de repensar el sistema de funcionament dels museus des d'un punt de vista nacional i internacional, des d'un altre punt de vista que no siguin les interessades i sospitoses ments globalistes? En un futur res tornarà a ser igual, ni política ni econòmicament parlant. La globalització unidireccional ja està en retrocés, o almenys fortament contestada a tot el món occidental. Ja no podrà servir de coartada a projectes artístics intercanviables, en els que no es contempla ni el lloc ni el públic, i només compta la compravenda d'expos espectacle, interessos personals i/o colonització cultural. Hauríem de recuperar el risc i la complexitat, i arraconar el populisme de les expos basades en les preferències dels públics i grups de pressió? És això possible, o almenys limitar-ho? I la correcció política, no és encara més letal perquè amaga o maquilla els conflictes i antagonismes existents, com per exemple la visualització de diferents opcions minoritàries?

No hi ha res que s'assembli més a un sistema encapsulat, tancat, la coneguda i letal bombolla, que tots i totes les persones que treballen als museus d'art contemporani d'arreu, i també els anomenats independents, tan d'orient com d'occident, terraquius o galàctics, tinguin com a punts de referència les mateixes macroexpos mundials, tipus documentas o biennals multicolors. Això s'assembla molt a una veritable peregrinació religiosa a la recerca de la paraula sagrada. Estem davant d'una nova teocràcia amb els seus bisbes i escolanets? Si segueixes els seus dictats ets un bon fidel, o millor, un bon clergue, estàs en la cresta de l'ona, llest per surfejar, déu està al teu costat. Però si no, ets expulsat del paradís, a la puta rue. Hi ha vida més enllà d'això, ni que sigui a les coves abissals més amagades d'un atoló sense nom a l'hemisferi austral, per exemple?

Al món de les superestrelles, artistes, col·leccionistes, comissaris, galeries, marxants, institucions, subhastes, etc., són el mateix totum revolutum interdependent, oligàrquic, que bloqueja la dissidència. S'ha convertit l'art només en mercaderia, una marca d'un sol ús, fins i tot aquell art que no ho pretén? On són les plataformes per altres tipus de comportament?

Ser directiu, curator o cap de departament d'un museu, ha d'ésser una "professió" de per vida, per tal d'evitar que la permanència en la roda museística es converteixi per a molts en seu principal objectiu? I quan surten d'aquesta roda, quants d'ells tornen a la seva vida professional d'abans, si és que aquesta ha existit? Cal posar especial atenció per part de les direccions a tots aquells aduldors, paràsits, oportunistes, grups de pressió o clans, que busquen només el seu benefici, a partir de totes les oportunitats i relacions que són inherents a qualsevol equipament cultural?

Cal vigilar les connivències que sovint es formen entre directius i artistes per poc democràtiques, tal com veiem als mitjans de comunicació?

Quines són les raons que fa que un elevat percentatge dels estudiants d'art vulguin ésser directors o curadors? És que tenen la percepció de que és un xollo? Són els viatges i la visa d'empresa, són el sexe, les drogues i el rock-and-roll com hem comprovat en múltiples ocasions? I els comissaris, són la veu i el sentit dels artistes, els sense llengua ni cervell? Han convertit els curadors-jetlag, sense aterrar mai, l'art en una nova acadèmia?

Molts, moltíssims, constatem a diari que amb aquesta crisi, no només econòmica, s'han de redefinir molts dels hàbits heretats de l'època de les vaques grasses, a l'interior i a l'exterior dels museus d'art contemporani, però sobretot a l'interior. Al meu entendre, els curadors, si és que han de existir per algunes ocasions concretes, i els dirigents dels centres han de allunyar-se d'una còmoda centralitat en la que s'han instal·lat, per a contentar a tothom, i desplaçar-se a les perifèries del saber, que és on passen les coses interessants. La defensa de la cadira fulmina la credibilitat, l'auctoritas. Malgrat que sabem que el centre és a totes bandes, Nietzsche dixit, la zona de seguretat s'ha convertit en un espantaocells de dissidents. Costa desplaçar-se a un centre d'art en què l'oferta serà previsible i et deixarà amb una sensació calmada, per un temps, d'estar al dia culturalment parlant, d'haver complert amb el ritual cultural. Quedar amb els amics a una exposició, és un bon punt d'encontre per després anar a sopar, prendre unes copes i “a lo que surja”?

No sé si és massa agosarat dir que durant l'anomenada modernitat, l'art, allò que anomenàvem art, circulava pels límits, a vegades perillosament, per les perifèries. Ara, amb l'anomenada postmodernitat, o finals de la modernitat, com es vulgui dir, l'art s'ha instal·lat còmodament en un centre, molt sovint límbic, autoprotegint-se per una muralla de correcció política, conservadorisme, burocràcia... i doble o triple llenguatge. No seria interessant, i potser també terapèutic, fer de tant en tant una excursioneta a l'extraradi, tant física, com ideològica? Qui criticaria l'abandonament de la taxonomia compulsiva i interessada, sovint taxidermista, i passejar per les diverses arrels de les idees, per la seva arqueologia?

Sembla que molts museus d'art contemporani apartin els projectes que comporten algun risc (ideològic, històric, social, etc), o que els hi facin por per diferents. També tenen tendència a desvirtuar o llegir interessadament alguns fets històrics ficant-ho tot al mateix sac. Prefereixen els museus fer exposicions neutres, dòcils, que no molestin, surfejant per les onades i

pressions dels que paguen, o presten les col·leccions, o dels grups, o dels individus influents?

Continua valent la pena fer expos chop-suey o prescindibles? Expos que són una il·lustració de qualsevol idea o frase ad hoc llegida en un article, una revista, llibre, o l'enèsima relectura d'una col·lecció, etc. Aquest tipus de mecanisme pot incloure absolutament de tot, a favor i en contra, i en l'ordre que sigui, fins i tot la ordenació atzarosa tindria el seu mèrit, sense que s'alterés el resultat final. Total, ningú gosa dir res, tothom està a la corda fluixa o avorrit! L'important és que es vegi moviment, la direcció no importa! Són expos de bon rotllo universal, còsmic, amb aparença contestatària però que no ens comprometen a res, per tal de nedar i guardar la roba. O expos amb compromís d'aparador, i quan més allunyades del nostre entorn millor, no sigui que prenguem mal. Expos d'emocions sense risc, tan típiques i tòpiques de la postmodernitat líquida o, millor, evaporada. Mirar i oblidar. O expos fetes sempre pel mateix equip amb el mateix punt de vista, amb el mateix format, quasi autista, menystenint curadors i crítics locals que poden aportar visions menys condicionades, fins i tot divergents, pel fet d'haver viscut els fets en primera persona. O expos tutelades per un tercer manipulant les primigènies intencions dels creadors. Quan un museu monopolitza sistemàticament la producció d'exposicions de dalt a baix està eliminant la competència, la pluralitat, tal com ho fan els càrtels econòmics o industrials? Podem parlar de monopoli cultural excloent? Amb idees, dic idees i no opinions, el pressupost no és mai una excusa. Moltes interpretacions són interessades, o precipitades, o tendencioses, i van en sentit contrari de la voluntat del artista i del seu treball. Però això sembla no importar, la màquina institucional museística està acostumada a passar el corró.

Serà possible algun dia que els equips dels museus s'informin o preguntin als mateixos artistes el sentit del seu treball, per tal d'evitar caure en els tòpics més comuns? Serà possible que s'abandoni el prejudici que considera la pintura com una ideologia en si mateixa, reaccionària of course, i no com una tècnica més al servei del pensament, que inclou el sentit, o els sentits, que fan visibles pensaments? Serà possible també algun dia que quan tractin la pintura dels 80' no ho facin des dels supòsits encarcarats o prejudicis històrics establerts per certs corrents puritans, reduccionistes i cromòfobs? I, quan la mostren, per què ho fan des dels mateixos prejudicis que tant havien criticat? Com s'entén això? És simplement ignorància, incompetència professional, creença ideològica, tabú, ú, ú? Per què fiquen tota la pintura d'aquest període en el mateix sac? Fan el mateix, per exemple, amb el vídeo, fotografia o qualsevol altre medi suposadament a priori més modern? Estan perdent visitants autòctons els

museus d'art contemporani per la falta de credibilitat, en oferir sempre el mateix model amb pràcticament els mateixos continguts? Són cada vegada només, i en el nostre cas també, una atracció curiosa de la ciutat turística, un aparador més d'una botiga de luxe?

I em pregunto, quina alternativa tenim a les expos chop-suey? Menja que, com tothom sap, és un plat cantonès inventat pels xinesos que construïen el ferrocarril a Califòrnia, per tal d'aprofitar tot allò que tenien de la més diversa procedència. Ah, i que la salsa de soja unifica! Pot ésser una manera seria deixar de proposar fils conductors ocults, ocultíssims, o banals, banalíssims, entre les obres? Seria una alternativa a aquestes relacions, per molt obertes que siguin, no forçar d'entrada les obres dels artistes, deixant-les simplement veure, que no és poca cosa, amb els mínims condicionants possibles, sense limitar-les als nostres propis interessos, sense menysprear l'espectador i les seves capacitats i voluntats? Per què les relacions, no tècniques, que estableix un anomenat expert són més dignes de tenir en compte que les d'un no expert? Cada vegada podem reordenar els cromos d'una manera diferent i sempre podrem trobar relacions noves, del tipus que siguin, fins i tot divergents.

La percepció de la realitat, com ens ensenyen els físics o els neurocientífics, depèn dels mecanismes i estructures que el nostre cervell projecta sobre els fets i les coses. Les anomenades obres d'art no són una capsa negra tancada i enigmàtica, com volia l'estètica d'origen romàntic. Tampoc tenen una única porta d'entrada per introduir-nos en els seus suposats misteris. Simplement són coses, com tantes d'altres, que estan presents davant de nosaltres, o no. I que com qualsevol altra cosa tenen infinits punts d'anàlisi o interacció, tants com mapes mentals som capaços de crear o posar en marxa. Quan interaccionem les coses i les posem en contacte, les relacions que apareixen i els diferents resultats depenen del sistema d'observació i mesura, conscient o no. No es pot parlar, com de vegades sento, d'una visió científica de l'art, d'exposicions científiques. Sembla un oxímoron, i ho és. La valoració, l'organització, l'explicació, la relació, etc, de les obres d'art està basada en l'opinió, subjectiva per tant, tant a nivell individual com a col·lectiu, actual o històrica. I convé no perdre això de vista, perquè aleshores apareixen altres ingredients com la ideologia, els interessos, les relacions interpersonals, etc, que ens donen pistes de perquè veiem el que veiem i pensem el que pensem. Necessitem un nou Akhenaton, però model politeïsta, que canviï el cànon estètic que ens domina, amb totes les seves implicacions i derivades? Aquest superheroï ens allunyaria de les portes de l'infern? Recordeu perquè fa molta por: lasciate ogne speranza o voi qu'intrate.

La creativitat no està encadenada fatalment al pressupost. Són les retallades l'excusa perfecta per a la censura ideològica, o almenys per allò que ens incomoda, o ens posa en perill? Recordem els anys 70', per exemple, quan els diners eren pràcticament inexistents i per contra es produí una explosió creativa a tot arreu, malgrat els condicionaments polítics? Era aleshores la voluntat, el futur i la superació de límits la idea motora com tantes vegades ha estat? Què en queda d'això, no res, no res i no res, o les seves cendres, burocràcia, control i prevenció.

I de la mateixa manera que haver estudiat música al conservatori no et converteix automàticament en músic, tampoc et converteix en científic el haver estudiat història de la ciència. Tampoc les facultats de història de l'art o belles arts no et converteixen automàticament en artista, o en la persona idònia per fer exposicions, en la seva presentació i concepte. Perquè una expo és quelcom més que un acte rutinari de documentació i organització de la informació, o d'una acumulació de fets històrics. "Fer" (make or do?) exposicions s'ha convertit avui en dia en una pràctica habitual per als museus. Si no fas expos no ets ningú. I molt sovint, massa, fa que l'estructura de l'expo, tan publicitada, amagui les obres, que queden en segon terme. Paradoxalment ocultem el que donem a veure, malabarisme i espiritisme en estat pur. Partint d'aquests supòsits ens empresonem nosaltres mateixos en el laberint fal·laç de les "explicacions", de les narracions, per tenir la sensació o simular que entenem alguna cosa. Una expo d'art necessita, al meu entendre, risc, valor, creativitat i credibilitat, artísticitat, tensió i emoció, plaer, aventura de futur, generació d'experiències, curiositat, ampliació de límits.... Ha finalitzat ja l'època de les expos acadèmiques dissenyades als despatxos blancs i polits com quiròfans? O necessitem alguna cosa més a prop del carrer? Seria bo deixar anar una altra vegada la bèstia o algú l'engabiaria tot d'una, mort de por? Tornem a necessitar les llargues sobretaules, per exemple, els brainstorming, el saber, saber de cert, que compartim un projecte vital, i no un simulacre o rutina burocràtica? Ens hauríem d'oblidar, a l'hora de gestar un projecte, de les nostres carreres passades, presents i futures, o almenys que no ens dominin, per tal d'arribar a un punt més llunyà i més interessant per a nosaltres mateixos i per als altres?

I ara em permeto afegir algunes reflexions personals i concretes sorgides del meu contacte recent amb el Macba.

Com diria Dupond i Dupont, és el Macba el resultat del sistema autonòmic espanyol? És un de més en la xarxa de museus d'art contemporani de l'estat espanyol, tenint al Reina Sofia com a gran museu central d'art contemporani del Regne d'Espanya, malgrat la Fundació Museu d'Art

Contemporani de Barcelona, que casualment té com a presidenta d'honor a Su Majestad La Reina Doña Sofia? Té el Macba trets propis que el diferenciïn d'altres museus autonòmics? És per això un museu de segona o de tercera, mirat des de l'excel·lència dels millors centres comparables en equipament i pressupost de qualsevol lloc? Pensen els patrons que el Macba és quelcom d'especial? El consideren un element ornamental més de la ciutat o una joguina per a adults o un símbol d'estatus i prestigi personal? Estan seguint el model americà fora de temps i espai, agafant d'aquest model només el que els interessa? Per cert, han pensat els propietaris de la col·lecció del patronat dipositada al museu fer una donació en bloc, i no només deixar-la en dipòsit perquè la conservin i revaloritzin, en part amb diners públics? De què té por el Macba en aquest moment històric per a Catalunya com a nou país emergent, i com a solució a una situació de crisi? Quina posició té la institució en aquest nou escenari? El Macba pot ésser una màquina molt poderosa, però encara no ho és. Sí realment, el Macba té un problema d'ubicació i sistema en el plànol de la nova societat catalana que es dibuixa, en un moment en que ningú és, o es pot fer l'apolític. Ha nascut ja el Macba, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona?

I els treballadors dels museus, són funcionaris, perquè si no ho són, moltes vegades, així ho sembla? No és propi del pensament burocràtic donar prioritat a les formes en lloc del contingut d'un projecte? És l'estructura interna del Macba en concret una rèmorà de l'administració burocràtica, malgrat el democratismes de la reunionitis? Són les reunions la coartada per diluir la responsabilitat individual perquè s'ha arribat al consens apte per a tots els públics i té pinta de molt democràtic? És aquesta una inèrcia diabòlica per a l'art, que per se és punxegut, o millor dit, sense forma en el sentit intel·lectual i més profund del terme? Les estructures actuals dels museus per tot arreu condicionen l'art que es pot veure públicament i majoritàriament. No són possibles altres models i que això no impliqui renúncia al seu programa ni a les parets mestres? Els museus que coneixem actualment creats i configurats en un moment neoliberal, econòmic i políticament parlant, han de desprendre's d'aquesta fossilització ideològica de certes actituds normatives. Aquestes actituds donen l'aparença de rigor i seriositat, quan en el fons també poden ésser interpretades com a por o voluntat de control. Tenen por el museus d'art contemporani de l'art contemporani, o de la visibilitat dels artistes sense altres filtres que els seus? El problema no són els continguts de l'art o els artistes, al meu parer, amb les seves transgressions i límits, sinó moltes vegades els seus administradors, els seus clergues amb el seu monoteisme cultural.

I ara parlem una mica de les relacions entre la institució i els artistes convidats. Moltes vegades el Macba com a institució, i els diferents departaments en els casos concrets, ofereix el clàssic consens o pacte com a solució a un conflicte, o si més no a diferents punts de vista. Però això, tan democràtic a primera vista, em sembla una presa de pèl i una trampa. El pacte només és possible entre subjectes i col·lectius que van en la mateixa direcció i entre iguals, ambdues condicions bàsiques. Cada una de les parts pot cedeix voluntats per tal d'arribar a un objectiu comú. I això en teoria.

Quan dues posicions antagòniques, o divergents, entren en conflicte, el pacte entre iguals sembla la solució, amb l'exposició de raons per una i altra banda. Aquestes raons seran més o menys ateses per les parts mentre ens mantinguem en la zona comuna d'interessos. Perquè el consens o pacte és el resultat d'actituds, no de raons, com a primera vista sembla. Parlant no sempre s'entén la gent, si les nostres accions van en sentit contrari. Però, aquestes raons tenen límits? Pensem que estem tractant entre iguals o és un miratge? O dit d'una altra manera, les raons deixaran de ser "raons" per convertir-se en sense-sentits, en utopies, en incordis, en amenaces, en simples manifestacions d'egos artístics, etc.? I si és així, certament les raons de l'altre no seran escoltades, i seran combatudes si posen en crisi el nostre sistema de vida, tan econòmic com ideològic com personal. I això mateix és el que passa en el comportament observat de tots els animals territorials, inclosa l'espècie humana. El nostre sistema de vida, en el seu sentit més ampli, marca el límit de la nostra tolerància, del nostre consens. I aleshores es canvien les "raons" per actes de poder. Quan l'auctoritas no funciona, perquè no se'n té o perquè s'ha perdut, comença el poder. Vénen a dir: tot està molt bé ja que tots som molt democràtics i guais, però no et passis! Tot allò que posi en perill el nostre sistema de vida, els dels gestors del museu of course, serà rebutjat, combatut i/o expulsat, mitjançant els diferents mecanismes de poder de que disposem: ofec econòmic, aïllament, silenci administratiu, marginació, interpretacions interessades per diluir responsabilitats. Entre aquestes últimes val la pena destacar el mantra de la manca de pressupost per allò que no interessa, perquè per damunt dels límits econòmics hi ha la voluntat, la voluntat política de fer.

Quins són els límits de les "raons" del Macba ara? Al meu entendre, i per la meva experiència, són entre d'altres: la correcció política, la mentalitat autonomista, la falta d'identificació amb el país, el globalisme ingenu cultural i manca, per contra, de visió global política, la censura velada, l'escassa autocrítica, la pressió de la Fundació i de persones pròximes, la inèrcia i la rutina, la falta de flexibilitat i adaptabilitat, els incompliments continus, la manca de responsabilitat en els compromisos adquirits, les actituds intel·lectuals i ideològiques desfasades i de vegades prepotents, la

prevenció cap a l'art no controlat, el menyspreu dels drets d'autor a l'hora de la diferència de criteri, la utilització personalista de la institució, la desorganització interna i falta de lideratge, la marginació de la dissidència del model dominant, etc.

A més a més, he sentit ja varies vegades que els que habiten el Macba, laboralment parlant, l'anomenen "la casa blanca", en pla irònic i en to juganer. De debò és així? Què hi ha darrera d'aquesta ironia? Més aviat em fa la impressió que hi ha paternalisme no reconegut. La disposició de superioritat intel·lectual, prepotència, la sensació tronada de maître à penser que decideix sobre els rampells i la suposada ignorància crònica dels artistes. Té el museu una relació de domini, disfressada de diàleg, amb els artistes que tracta personalment? Estan habituats a que tothom digui amén? El pactisme que sempre tenen a la boca no resol res en casos i moments conflictius, perquè sempre s'imposa in extremis "les normes del museu", com si d'una plaga bíblica es tractés. Aquestes "normes del museu" són al mateix temps guillotina d'heretges i calaix de sastre davant de qualsevol imprevist molest. Aquestes "normes del museu", com a normes coactives, i lluny d'ésser flexibles, donen a entendre que el museu és un club dels que instauren les normes, club amb dret d'admissió. Dit d'una altra manera, el treball dels artistes deixa d'ésser dels creadors per convertir-se en creacions del Macba, i amb diferents resultats i sentències segons el jutge que tinguis la gràcia o la desgràcia que et toqui.

És veritat, com diuen molts i des de diferents camps del saber, que la mecànica d'aquest país amb la seva burocràcia no permet el camí cap a dalt, i que aquesta es converteix en un sostre de vidre, que més que actuar com una palanca és un veritable sostre de plom? Com és possible, parlant del Macba, que les cites s'hagin de demanar amb tres mesos d'antelació? Com és possible que s'utilitzin diferents actituds i mides segons els artistes? Com és possible que les reunions per preparar una expo no estiguin fixades regularment al calendari i depenguin de la disponibilitat horària i laboral de tantes persones, la qual cosa ens esclavitzava a tots els que no treballem al museu sempre a l'espera d'una possible cita? És tracta de ballar el cha-cha-cha i jo no me n'he adonat? Com és possible que molts artistes, i no parlo només en nom propi, no tinguin la percepció de tenir un museu al darrere, donant-los suport i promovent la seva projecció? Per què fer exposicions si no és per construir un ambient (no m'atreveixo a dir realitat) excepcional, excepcionalment significatiu? O és que en els nostres dies només interessa la informació a nivell periodístic, narratiu o historiogràfic?

És la programació del Macba, amb la seva insistència a fer mostres d'una part molt concreta de la història de l'art contemporani, les anomenades poètiques conceptuals, pre, in i post, i els seus entorns, derivacions, revisions i remakes, un intent nostàlgic (de "nóstos" retorn i "álgos" dolor)? Una moda més o una impossibilitat de comprendre altres mètodes i realitats? O una manca de voluntat? Per què no fer el mateix i posar en joc altres "funcions d'ona" pertinents, per tal de descobrir noves vies de construcció d'allò tant escapista que anomenen realitat? Reinventar-se seria la paraula? Reinventar-se certament, però no només canviant les narratives, sinó també posant en qüestió la necessitat d'aquest mateix sistema narratiu. Seria això realment un canvi ontològic i no només cosmètic?

És el Macba un centre essencialment importador i no exportador de cultura, sense caure en el proteccionisme? Per què els artistes hem de promocionar sols, sense suport, el nostre treball arreu del món, seguint models dels 80' i 90' sobretot? I això val tant per les institucions com per el mercat. És que no tenim ja prou feina intentant materialitzar el millor de nosaltres mateixos? Per què no ens fixem en models com Biocat, o d'altres similars, o treballant estretament amb l'Institut Ramon Llull, si és que no es fa ja, de forma sistemàtica, i no puntual? On acaba l'interior i comença l'exterior? Ha pensat la institució que amb un programa d'intercanvis, d'exportacions culturals, podrien contribuir a l'activitat econòmica del territori d'on tenen la seu? O és això una cosa massa materialista, que no va amb l'altruisme globalista? Sap el Macba que prop seu, molt a prop, existeixen negocis privats, anomenats galeries d'art, que potser treballen o poden treballar en la mateixa direcció, i que no es veuen ni tant sols considerades, des de cap punt de vista? Per què sentim tant sovint per part de càrrecs del museu que les galeries d'art només obeeixen a criteris de mercat, per què les menystenen sistemàticament? És que el museu del Raval pot presumir del contrari, quan contínuament és deutor de les modes del moment, citant el mateixos escriptors, els mateixos artistes, les mateixes línies de treball, etc., que un grup de museus europeus ben coneguts? És tot només una moda sense més transcendència?

Està en disposició el Macba, en el moment que jo l'he conegut, de produir, dic produir no mostrar convencionalment o d'ofici, una expo amb voluntat de novetat, aventura intel·lectual, risc i excel·lència? En el meu cas concret, i després de treballar full time durant dos anys, dos, des del principi aquesta expo ha sigut en gran part una cursa d'obstacles, d'un remar contracorrent. I també un intent de dissoldre models atrofiats, rutinaris i limitadors. I, com diu la dita, si vols tenir enemics, prova de canviar alguna cosa.

És possible la “creació” d’una idea fora de la inèrcia habitual amb el seu sistema de departaments estancs que van laminant les diferències i que poden arribar a la neutralització de les idees de base? Els artistes, fan una expo al Macba o el Macba els hi fa una expo? No és quan fan una expo amb el Macba quan poden aparèixer els “desacords” amb tot això de que estic parlant? Hem de seguir pensant que el Macba és el museu de referència de la nostra ciutat sigui quina sigui la seva estructura interna? Tenien raó tots els que ens havien posat en guàrdia abans? No és una expo un acte de celebració, quelcom positiu?

S’imagina algú dient que Stravinsky no és la persona adequada per dirigir la Consagració de la Primavera o La Simfonia dels Salms, o seria possible que algú li digués a Loquillo y Los Trogloditas que aquella cançó no era així com ell l’havia escrit? Necessiten comissaris els creadors per ensenyar el que van fer i escriure, o simplement necessiten col·laboradors que ajudin a fer-ho possible? Sempre és positiu el contrast d’idees, però haurem de buscar-ho extramurs del museu? És necessari l’academicisme rampant de la mirada universitària, com si es tractés d’un treball acadèmic de classe? La revisió i visualització històrica no és quelcom més que la il·lustració d’un període històric, en els que les obres són desposseïdes de la seva condició d’art, o intent d’art, per convertir-se en postals descolorides intercanviables? És que falten imaginació i risc per presentar treballs de fa més de trenta anys d’una manera que no sembli el Museu Arqueològic i puguin ésser vistos com fets ahir mateix, donant-los-hi encara l’oportunitat d’ésser actius i no fòssils del passat?

En són la causa d’aquestes interferències en el projecte els intermediaris dels diferents departaments, amb el seu intent de control, control rutinari sense aportacions significatives al disseny global explicat de forma reiterada? O són, bé els seus límits ideològics, o bé la seva inèrcia pròpia acumulada, o la del grup? És potser la manca d’implicació en un projecte que desborda la rutina, la zona de seguretat i coneixements? Tot i els esforços evidents que fan per adaptar-se a una nova situació, i això no es pot deixar de dir. O bé radica per ventura en la idea tòpica de que alguns artistes tenen una escassa formació i menys capacitat de gestió i competències, i que per això necessiten ésser tutelats, i que ja els està bé, com pensa el masclisme de les dones? Té raó Günter Grass quan parla de la cultura, de la dictadura, dels intermediaris? Tendeix aquesta ingènua percepció d’estructura estable a la pervivència i reproducció del propi sistema i no a la possibilitat de la creació en el(s) sentit(s) més ampli del terme? Es comporta el Macba com un cos aïllat i tancat que posa tots els seus leucòcits en funcionament per neutralitzar el que ell considera un virus amenaçant, i que només és un altre sistema de idees i comportament? És

positiva aquesta inèrcia? El control, sense propostes, dels intermediaris i comissaris en funcions, condiciona el resultat final del Macba i les seves possibilitats d'excel·lència? No són les parets, els espais, l'auditori del museu el que finalment va a experimentar el públic, sense ficar-se en la zona d'oficines, ni taules de reunions?

De la mateixa manera que les lleis estan al servei de la democràcia, el museus estan, o haurien d'estar, al servei de la comunitat i dels artistes, i no al revés. No prometre sinó comprometre's. I responsabilitzar-se dels compromisos adquirits, escrits o verbals, tant se val. Perquè tots sabem que existeixen comportaments legals però no ètics. La credibilitat i la confiança són bàsiques en qualsevol treball, el fan creïble, lluny de la frivolitat i dels interessos a curt termini, partidistes o no. La crisi sistèmica de valors de d'era de la globalització també ha afectat el Macba en el seu model, així com d'altres museus de referència europeus. Davant d'això és urgent la regeneració i l'autocrítica. La construcció del futur, la voluntat de futur, es basa en el projecte, la sinceritat i la transparència, sinó només hi ha regnes de taifes, en els que els petits i mesquins egoismes personals estiren fins esparracar el vestit. Però per això han de canviar moltes coses i en profunditat, tant en la direcció, més oberta i menys autonomista, com en els treballadors, menys zelosos del seu petit espai de poder i més empàtics amb els projectes dels artistes.

Molts tenim pressa perquè el Macba sigui el millor museu d'art contemporani de l'Europa del sud, amb exposicions, debats i relacions intersubjectives que aixequin l'entusiasme, i esperança en el futur, la il·lusió. Il·lusió en el sentit de que alguna cosa millor és possible, no en el sentit d'autoengany, ni de maya hinduista. Experiències que ajudin a la nostra comprensió del món tan canviant, allunyat de mals rotllos personals, professionals i burocràtics. Un museu de referència mundial, partint del teixit creatiu i dels equipaments que ens envolten, sense els típics complexos de la mundialitis i el cosmopolitisme cultural dominant, i amb una doble direcció d'entrada i sortida. Un museu que parli amb el món de tu a tu, directament. Un museu obert al món, en la seva varietat i pluralitat, i no a un món d'interessos particulars, unidimensional. Nosaltres també som el món i comprenem el món a partir de nosaltres! Per què no aspirar a ser competitiu, arriscats i novedosos a nivell mundial, com ho són per exemple alguns sectors industrials o mèdics de recerca del país? Per què no començar a fer-ho avui mateix sense esperar que l'economia ens sigui favorable? Per què no dirigir-nos cap una vida millor, individualment i col·lectivament parlant, políticament parlant? No és això una alternativa real i de futur, així com una superació de l'obsolet model autonòmic de l'estat espanyol amb les seves subordinacions i servituds? No hauríem de

considerar-lo com un equipament fonamental d'estat, d'Estat Català, per a les arts? No hauríem de deixar de pensar en el Macba en termes de baix nivell de risc, i pensar en termes del futur Museu d'Art i Pensament Contemporani de Catalunya?

Estic aplicant en un cas concret dècades d'observacions, o els principis teòrics que llegeixo en els vostres escrits, o estic aplicant les accions igualitàries que estudien els processos d'emancipació, o qualsevol clàssic, o la simple lògica? O parlo des de les bases de la democràcia radical, radical de radice, arrel?

Ben mirat, és aquest el quart text? No, no ho és.

Ferran